

ILONA KOUTNY

Rolo de la planlingvo esperanto en Mez-Orienta Eŭropo

Abstract (Role of the Planned Language Esperanto in Central-Eastern Europe). After a short review of language usage in EU in different fields of international communication, the linguistic situation in the Visegrad-countries will be presented. The questions of costs, efficacy, neutrality and equality in communication will be treated. The avowed goal of multilingualism will be contrasted with the reality of ever expanding English usage.

The planned language Esperanto – born in Eastern Europe – offers an alternate tool for egalitarian and cost-effective communication at different levels. Its role in the Central-Eastern European region will be analyzed in teaching, in examination system of the Common European Framework of Reference for Languages and in practical relations between citizens and organizations (such as partner cities). Some Esperanto-related initiatives are manifested in the intercultural communication between people of all ages from grade school pupils to senior citizens. The efforts of Esperanto organizations in European policy (e.g. defense of linguistic human rights for individuals and minorities) also will be reported.

Abstrakt (Rola planowego języka esperanto w Europie Środkowo-Wschodniej). Po krótkim przeglądzie używania języków w UE w różnych dziedzinach komunikacji międzynarodowej scharakteryzowana zostanie sytuacja językowa w krajach Grupy Wyszehradzkiej. Omówione będą kwestie: kosztów, skuteczności, neutralności i równości w procesie komunikacji. Deklarowany cel wielojęzyczności skonfrontowany zostanie z faktem coraz powszechniejszego używania języka angielskiego.

Planowy język esperanto powstał w Europie Wschodniej i stanowi alternatywne narzędzie komunikacji, dające równe szanse nauki i efektywne w stosunku do kosztów, na różnych poziomach. Przedstawiona zostanie jego rola w krajach Europy Środkowo-Wschodniej w nauczaniu, systemie egzaminów w ramach poziomów biegłości językowej oraz w praktycznych kontaktach między obywatelami i organizacjami (np. miasta partnerskie). Narodziły się inicjatywy zastosowania esperanta w komunikacji międzykulturowej pomiędzy ludźmi w różnym wieku – od uczniów szkół podstawowych do studentów uniwersytetu trzeciego wieku. Artykuł zawiera również informację o wkładzie esperanckich organizacji do polityki europejskiej (np. ochrona językowych praw człowieka jednostek i mniejszości).

1. Enkonduko: lingva komunikado en Eŭropo

Komunikado en la Eŭropa Unio en ĉiuj niveloj kaj inter iuj ajn civitanoj estas komplika tasko, ja EU konsistas el 27 landoj kun 23 oficialaj lingvoj (ne konsiderante la minoritatajn lingvojn). La 4 Viŝegradaj landoj envolas nur 4 lingvojn, inter kiuj estas 3 proksimaj slavaj lingvoj (pola, ĉeĥa, slovaka) kaj la hungara. Ĉu la komunika praktiko sekvas la eŭropuniajn solvojn aŭ ebligas lokajn solvojn? Unue ni vidu la situacion en EU!

Baza principo de EU estas la *multlingveco kaj multkultureco*, kiu baziĝas sur la egaleco de membroŝtatoj – tio aperas en ĝiaj bazaj dokumentoj kaj ĝia slogano „*unueco en diverseco*“. Tiu egaleca solvo havas altajn kostojn, ja la interpretado kaj tradukado kostas sufiĉe multe. Komputiloj ankoraŭ ne povas aŭtomate solvi la problemon: anstataŭ plene aŭtomataj traduksistemoj funkcias plej ofte programoj kiuj helpas al la tradukistoj per terminoj kaj esprimoj. Ekestis granda lingva industrio por plenumi la taskojn de interpretado, tradukado, krome de la al tio ligiĝanta eldonado kaj lingvoinstruado. La tradukado, despli la plurobla tradukado (inter malgrandaj lingvoj ofte ne estas rektaj tradukistoj, nek traduksistemoj), levas ankaŭ la problemon de efikeco, ĉar ne eblas komplete forigi la eventualajn miskomprenojn. Krome, kelkaj informoj nur post granda tempodistanco atingas la finuzantojn.

En la realeco la angla pli kaj pli disvastiĝas, kiel la ĉefa lingvo uzata en la komunikado parola (dum kunvenoj kaj konferencoj) kaj skriba (informoj kaj sciencaj, teknikaj publikaĵoj) – kiel montras pluraj lingvistoj (ekz. Ammon 2001, Phillipson 2003). Phillipson alvokas al la danĝeroj de „*nur-angla Eŭropo*“ kaj parolas pri „*lingva imperialismo*“ kaze de la angla. Grin (2005) detale analizas la kostojn de diversaj lingvaj solvoj en EU kaj malkovras la grandan profiton de Granda Britio el la nuna nejusta situacio: 18 miliardoj da eŭroj jare, kiujn pagas la aliaj membroŝtatoj.

2. Situacioj de internacia komunikado

Traktante komunikadon en EU, ni devas distingi diversajn situaciojn, kiuj povas konduki al diversaj solvoj – lingva politiko devas havi kontentigajn solvojn por ĉiuj terenoj.:

- internaciaj organizaĵoj interne, internaciaj konferencoj,
- inter civitanoj kaj instancoj de EU,
- komercaj partneroj kaj
- turistoj, konatoj tra la regiono inter si.

Alia aspekto kiu determinas la kvaliton de la komunikado estas, kiu uzas sian gepatran lingvon kaj kiu fremdan lingvon, laŭ tio eblas dividi la situaciojn:

- Uzo de la lingvo de unu el la partneroj gvidas al malegaleco, ĉar la denaska parolanto havas grandan avantaĝon: li aŭ ŝi povas sin bone kaj riĉe esprimi, sen investi multajn jarojn en lingvolernadon male al tiu, kiu parolas la donitan lingvon

kiel fremdan. La fremdlingvulo devas adaptiĝi ankaŭ kulture al la alia. Pro la limigita elvokivo ĉe la ne-denaskulo povas ekesti miskomprenoj – ofte eĉ ignorataj.

- Ĉiuj parolas sian gepatran lingvon kaj okazas interpretado → homa interpretado aŭ tradukado multe kostas, por privataj personoj kutime ne atingeblas. Informperdo povas okazi.

- Ĉiuj parolas sian gepatran lingvon sen interpretado. Tio eblas ĉe proksimaj lingvoj (kiel slovako kun ĉeĥo kaj polo sufiĉe bone interkompreniĝas), nur tiam, kiam ne necesas tute preciza interkompreno.

- Komuna lingvo aŭ lingva-frankao, kiu ne estas gepatra lingvo de iu el la partneroj. Tio certigas pli egalan solvon por la partneroj. Estas pluraj proponoj: etna lingvo kiel la angla, latina aŭ planita lingvo kiel esperanto.

La neceso por komuna efika lingvo estas evidenta pro la procezo de tutteriĝo kaj moviĝemo de grandaj amasoj. Diversajn modelojn de lingva komunikado vd. en Blanke 2001. Fiedler (2010) detale analizas la kondiĉojn de justa lingva komunikado. La psikologo Piron (1994) mencias *Babelan kaoson* kaj neŭrozon en la nuna komunikado kaj pledas por esperanto, kiu certigas egalrajtan kaj efikan komunikadon inter la partneroj, bezonanta malgrandan investon kaj evoluiganta la kreivon de la homoj. En la sekvaj ĉapitroj mi okupiĝos pri la rolo de esperanto en Mez-Orienta Eŭropo, ĉar ĝi havas fortajn radikojn en tiu regiono.

3. Esperanto en Mez-Orienta Eŭropo

Esperanto estas internacia lingvo, kiun sia kreanto, iniciatinto, Ludoviko Lazaro Zamenhof destinis por komunikado de diverslingvanoj en la mondo, sed ĝi naskiĝis en Orienta Eŭropo en 1887, ja Zamenhof mem naskiĝis en Bjalistoko (nuntempa Pollando), kie li spertis komunikadajn problemojn kaj konfliktojn de sia epoko inter la tie loĝantaj diverskulturaj kaj diversnaciaj homoj (rusoj, poloj, litovoj, judoj ktp.). Li esperis, ke la komuna lingvo solvos la problemojn. Pro tio Lindstedt (2009) konsideras esperanton kiel eblan kontaktlingvon en la fino de 19-a jarcento.

La unuaj parolantoj devenis el Pollando, la unua interparolo okazis inter Zamenhof kaj Antoni Grabowski. Li kaj Kazimierz Bein (konata kiel Kabe) multe kontribuis per siaj tradukoj de klasikaj polaj verkoj (kiel *Sinjoro Tadeo* de Mickiewicz, *La Faraono* de Prus) al la evoluo de la literatura lingvo en esperanto.

Inter la du mondmilitoj la hungaroj estis tre aktivaj. La revuo *Literatura Mondo* estis altkvalita revuo, kiu per siaj literaturaj publikajoj evoluigis la lingvon. Ĝia rolo estas komparebla al la tiutempa signifa hungara literatura revuo *Nyugat* 'Okcidento' (pri certaj rilatoj de ĝiaj kontribuantoj kun esperanto legeblas pole en la artikolo de Rátkai en *Porównania* 2011). La *Budapeŝta Skolo* kaj la *ora duopo* de Kolomano Kalocsay kaj Julio Baghy – krom la baza monda karaktero de esperanto – donis mezeŭropan koloron al la esperanta kulturo.

En la postmilita tempo la esperanto-movado revigliĝis en la socialismaj landoj de Eŭropo kaj eĉ ricevis certan ŝtatan subtenon (ekz. en GDR kaj Pollando). La Hungara

Esperanto-Asocio havis sufiĉe grandan oficejon kaj signifan eldonan agadon (aperis literaturaj kaj sciencpopularigaj verkoj) en la 70-aj kaj 80-aj jaroj. Esperanto estis uzata por amikaj kontaktoj, vojaĝoj en tiuj ĉi landoj. Ĝi estis speciale populara inter fervojistoj kaj poŝtistoj, ja ĝi ebligis senperajn kontaktojn dum vojaĝoj en la regiono. La trajnhoraro kaj la telefonlibro havis ankaŭ esperantajn enkondukojn en Hungario. Laŭ la studo de Velitchkova (2010) la esperanto-movado estis unu el la gravaj sociaj movadoj de la antaŭregimŝanĝa periodo. Esperanto malfermis fenestron en la fera kurteno.

En la 70-80-aj jaroj intensiĝis la scienca kaj faka agado. En Budapeŝto funkciis la Scienca Eldona Centro de UEA (1983–86) kaj la Terminologia Centro. Okazis sciencaj konferencoj en Hungario (Interkomputo 1982, Interkibernetik 1985), en Pollando (Sciencaj Interlingvistikaj Simpozioj), en Ĉeĥio (KAEST dum multaj jaroj pri aplikado de esperanto en sciencoj), en Slovakio kaj Orienta Germanio.

En Hungario la instruado de esperanto okazis inter oficialaj kadroj en diversaj lernejoj de elementaj ĝis superaj. La Esperanto-fako de la Eötvös Universitato (ELTE) en Budapeŝto fondiĝis en 1966 kaj gvidis la gestudentojn, kiuj havis ankaŭ iun alian ĉeffakon, ĝis la diplomo. Dum kelkaj jaroj funkciis ankaŭ internacia varianto kiu finiĝis per unika magistra diplomo pri esperantologio. Samtempe daŭris ankaŭ la scienca esploro de esperanto.

Nuntempe juna generacio de esperantistoj agadas en komputika tereno (kadre de la firmao E@I) en Slovakio, ili ellaboris la retan instruprogramon *Lernu.net* (priskribon vd en *JKI* 2010), kiu havas multlingvan interfacon por lerni esperanton (ankaŭ polan, slovakon kaj hungaran). La nombro de registritaj uzantoj ĉi-jare jam superis 100 000 el la tuta mondo. Ekestis multaj retpaĝoj dank'al ilia agado kiel paĝoj de Nitobecentro (pri lingvopolitiko), Lingva prismo (datumoj kaj interesaĵoj pri diversaj lingvoj uzante esperanton kiel pivotan lingvon). Aldoniĝas multaj renkontiĝoj en la regiono.

Havi kontaktojn inter partneraj urboj eblas ankaŭ per Esperanto kiel tion bone demonstras la germana Herzberg kaj la pola Góra. Dank'al esperanto ekz. grupo da gelernantoj povas konatiĝi kun la vivo de la parrtnera urbo somere. El la antaŭaj kelkaj faktoj videblas, ke esperanto taŭgas por privataj, sociaj kaj fakaj celoj.

4. Esperanto kiel modelo en lingvolernado

Esperanto estas bazita grandparte sur la vortoprovizo de la novlatinaj kaj ĝermanaj lingvoj, sed havas tre produktivan vortforman sistemon, simplan kaj regulan gramatikon, ĝia sintaksa strukturo estas klara kaj la ortografio regula. Pluraj komparis la lingvan sistemon de esperanto kun tiu de la angla kaj konkludis favore al Esperanto (Piron, Fiedler 2007, Koutny 2004). Haszpra (2002) esploris la investitan tempon kaj kostojn por lerni esperanton kaj alvenis al la konkludo, ke necesas dekfoje malpli ol lerni la germanan aŭ la francan (almenaŭ ĉe hungaroj). Eble tiu ĉi rezulto estas iom troigita, sed eĉ laŭ miaj modestaj estimoj la kvinono da tempo sufiĉas por esperanto. La necesa investo konkrete dependas de la gepatra lingvo kaj ankaŭ de la jam lernitaj lingvoj.

La simpla kaj travidebla lingva sistemo destinas esperanton kiel modelon por prezenti lingvajn kategoriojn. Esperanto estas taŭga por vekti la *lingvan konscion* (*language awareness*) ĉe infanoj, kiu helpas en la pli bona ekkono de la gepatra lingvo kaj estas bazo por la lernado de aliaj lingvoj. Tiu eco estas eluzata en la brita eksperimenta instruado *Springboard* (<http://www.springboard2languages.org/home.htm>), enkadre de kiu ĉ. 500 infanoj en elementaj klasoj lernas esperanton (la eksperimenton kontrolas la Universitato de Manchester).

Esperanto utilas ankaŭ en la ekkono de scienca vortprovizo de la gepatra lingvo kiel ĉe hungaroj kaj slavoj, ĉar tiu kampo havas grek-latinan bazon disvastiĝinta grandparte en la eŭropaj lingvoj.

István Szerdahelyi (fondinto kaj gvidanto de la Esperanto-fako de Eötvös Universitato, Budapeŝto) konsideris esperanton kiel *hindo-eŭropan lingvan modelon*, speciale utila por hungaroj, ja la ugrofinnaj lingvoj havas alitipan gramatikon kaj ilia vortprovizo malsamas. La lernado de esperanto disponigas la bazajn gramatikajn strukturojn (ekz. prepoziciojn) tipajn por la kutime lernataj fremdaj lingvoj en Hungario kaj ankaŭ donas bazon por la vortprovizo de novlatinaj kaj ĝermanaj lingvoj. Tiu ĉi t.n. *lernfaciliga* aŭ *propedeŭtika valoro* de esperanto validas ankaŭ por diversaj lingvoj (ekz. por slavlingvanoj helpi la postan lernadon de novlatinaj kaj ĝermanaj lingvoj) – diversgrade.

Okazis pluraj eksperimentoj por demonstri tiun valoron, ekz. la kvinlanda lerneja eksperimento gvidata de Szerdahelyi en la 70-aj jaroj (Kovats 1995, Corsetti). Helmar Frank (gvidanto de la Kibernetika Instituto en Paderborn) mezuris la lernfaciligon de Esperanto en tiu epoko kaj enkondukis la *lingvo-orientigan instruadon* (Frank & Lobin 1998). La plej grandan rezulton donas esperanto, sed ĝi estas instruata kiel la unua fremda lingvo. Ĝi taŭgas por la evoluigo de kreivo de infanoj (Piron) kaj pro la simpleco kaj senescepteco donas sukcesrezulton en lingvolernado, kiu kuraĝigas la lernanton lerni aliajn lingvojn. Tiuj faktoroj estis spertitaj en la hungara Talento-lernejo, kie en la 90-aj jaroj esperanto estis instruata kiel la unua lingvo en la unuaj du klasoj, sur tio baziĝis poste la instruado de la franca.

5. Esperanto en la oficiala eduksistemo

Esperanton eblas lerni kutime en kluboj kaj diversaj eksterlernejaj kursoj aŭ lernejoj fakrondoj post la oficialaj studobjektoj, nuntempe ankaŭ perhelpe de retkursoj, kiel per la jam meniciita Lernu.net. Ĝi forestas el la oficiala eduksistemo, ĉar ĝi ofte ne estas konsiderata kiel viva lingvo aŭ entute lingvo, ekzistas nur kelkaj esceptoj – ni mencias kelkajn el Mez-Eŭropo. Pli kaj pli ofte ankaŭ en tiu ĉi regiono la angla estas la deviga unua lingvo kaj ofte poste kiel la postulata por la akiro de diplomo – kio signife reduktas la ŝancojn de ĉiuj aliaj lingvoj kaj estas evidente kontraŭ la deklarita egaleco de lingvoj.

5.1. Esperanto en elementaj kaj mezlernejoj

En Hungario esperanto estas konsiderata kiel viva lingvo (konfirmita per la opinio de la Lingvistika Instituto de la Hungara Scienca Akademio). Esperanto estas instruata en elementaj kaj mezlernejoj ekde la 60-aj jaroj kiel elekteble deviga lingvo, kaj eblas fari abiturientan ekzamenon el ĝi. Tamen en la lastaj jaroj ĝi komencas malaperi pro la konkurenco de la fortaj lingvoj, unuavice de la angla – kiu en multaj lernejoj jam devige estas la unua lingvo.

Laŭ la spertoj per esperanto eblas elformi bonajn kontaktojn inter diverslandaj gelernantoj. Kadre de la projekto *Interkulturo* la gelernantoj rapide lernis esperanton kaj poste per ĝia helpo povis ekkoni la kulturon de alia lando, i.a. per korespondado de samaĝuloj. La Comenius-interŝanĝprogramo ebligas al lernantoj viziti aliajn landojn kaj senpere interparoli, sperti la kulturajn diferencojn (tiel okazis dum la renkontiĝo de hungaraj, bulgaraj kaj germanaj gelernantoj en 2010).

5.2. Instruado de esperanto en superaj lernejoj

En tiu ĉi tereno same Hungario havas la plej grandan tradicion: okazis ne nur lingvokursoj (ekz. en Sárospatak, Debrecen, Eger), sed ankaŭ pli kompleksa formado en altlernejoj (Esztergom, Szombathely). Plej multe disvolviĝis la *Esperanto-fako de ELTE* (Budapest 1966–2009), kiu proponis studojn similajn al aliaj filologioj (kun lingvistiko, literaturo, historio kaj metodiko de lingvoinstruado). La esperantologiaj studoj en la 70-80-aj jaroj funkciis ankaŭ en ekstera formo (por praktikantaj instruistoj – studsesioj unufoje monate) kaj fine de la 80aj kaj komence de la 90-aj jaroj ties internacia varianto (studsesioj unufoje semestre). Tiel estis solvita la formado de instruistoj por la elementaj kaj mezlernejoj.

En Pollando en la Jagelona Universitato (Krakovo) okazas oficialaj lingvokursoj kun kultura aldonaĵo por la surlokaj gestudentoj. Lastatempe estis provoj de reta varianto por altiri ankaŭ eksterlandajn partoprenantojn. En la Universitato Adam Mickiewicz (UAM) funkcias *postdiplomaj Interlingvistikaj Studoj* ekde 1998 en ekstera formo (unusemajnaj studsesioj unufoje semestre, dumsemestra hejma laboro kaj reta konsultiĝo), kiuj dum 3 jaroj enkondukas la gestudentojn en ĝeneralan kaj aplikatan lingvistikon, interkulturan komunikadon, studadon de planlingvoj kaj detale prezentas la gramatikon, literaturon kaj historion de la vaste disvastiĝinta planlingvo esperanto. La 3-a jaro ebligas specialiĝojn pri lingvopedagogio, komunikado, tradukado, lingvistiko, literaturo aŭ interlingvistiko.

5.3. Esperanto en la universitato de la tria aĝo

Kiel nova iniciato aperas la instruado de esperanto en la universitatoj de la tria aĝo, kiel en Nowy Sącz (Pollando). La fondaĵo Grundtvig de EU ebligis por la partoprenantoj interŝanĝprogramon kun la Interkultura Centro Herzberg.

5.4. Ekzamensistemo laŭ la Komuna Eŭropa Referenckadro (KER)

La unueca mezurado de lingvoscio en EU pli kaj pli disvastiĝas en Eŭropo kaj ankaŭ ekster ĝi. La postuloj por la 6 niveloj (de A1 ĝis C2) estas difinitaj centre kaj aplikataj en diversaj landoj. La KER-libro aperis ankaŭ en esperanto en 2007 kaj la esperantaj ekzamenoj (B1, B2, C1) faritaj laŭ la determinitaj kondiĉoj estas oficiale akceptataj. La esperanta ekzamenaro de UEA (Universala Esperanto-Asocio), kiu kunlaboras kun la internacia organizaĵo ALTE (Asocio por LingvoTestistoj) estas akreditita tra la hungara ekzamenocentro ITK, kiu jam havas grandan sperton el la enlandaj esperantaj ekzamenoj. Inter la ekzamenitoj troviĝas ankaŭ civitanoj de la V4-landoj.

Speciale menciindas la kazo de Hungario, kie okazas kelkmil ŝtataj lingvoekzamenoj el esperanto jare ĉe la nacia ekzamenocentro ITK (Fremdlingva Pluperfektiga Centro). Tio estas dankebla plejparte al la landa postulo havi du lingvoekzamenojn por la akiro de altlerneja/universitata diplomo. Esperanto – pro sia statuso kiel viva lingvo – povas plenumi tiun ĉi kondiĉon, se la altlernejo ne havas alian direktivon. Pro tio Esperanto okupas la trian lokon post la angla kaj germana en la listo lingvoj laŭ la nombro de ekzamenitoj, antaŭante tiel la francan, hispanan ktp.

6. Agado de esperanto-organizaĵoj en la tereno de lingva politiko

Kvankam la centra organizaĵo de esperantistoj, UEA estas politike neŭtrala, ĝi batalas por lingvaj homaj rajtoj, aliflanke ekzistas aliaj esperanto-organizaĵoj kun politikaj celoj.

6.1. Informado kaj defendo de lingvaj rajtoj

UEA kiel neregistara organizaĵo kunlaboras kun la Unuiĝintaj Nacioj kaj Unesco. Esperanto kiel neŭtrala lingvo certigas egalrajtan komunikadon al diverslingvanoj, ĝi ne intencas anstataŭi la naciajn, etnajn lingvojn, ne endanĝerigas ilin, sed servas kiel aldona ilo por la internacia komunikado lasante al la homoj konservi siajn proprajn lingvojn kaj kulturojn. UEA speciale atentis la lingvan diskriminadon kaj defendas la lingvaj rajtojn de homoj, inkluzive tiujn de minoritatoj. Ekde Wood (1979) disvastiĝis ankaŭ la opinio, ke la komunumo de esperantistoj estas „memelektita neetna, neteritoria lingva komunumo“, simila al diasporo. UEA per sia agado respektante la multflankecon de Eŭropo kaj per propono de komuna lingvo – simile al la komuna mono eŭro – kontribuas al la eŭropa integriĝo. Montagut (2010) konsideras tiun aliron: „egalaj rajtoj por diversaj lingvoj uzante neŭtralan lingvon“ kiel *integran ekologion de lingvoj*.

La internacia literatura asocio PEN-klubo havas esperantan sekcion, kiu kontribuis al la ellaboro de lingvaj homaj rajtoj.

EEU (Eŭropa Esperanto-Unio) klopodas antaŭenigi esperanton en Eŭropo, ekz. per leteroj al eŭroparlamentanoj, informante ilin pri la lingvaj problemoj kaj pri la ebla rolo de esperanto. Ĝi informas pri lingvopolitikaj aferoj ankaŭ sur la retpaĝoj de Nitobe-centro (<http://en.nitobe.info/>). Ĝi kontribuis al la rezultoj de la Civitana Platfomo (vd. artikolon de Sean Ó Riain kaj Jozef Reinvart en tiu ĉi volumo) kaj informis pri tio la eŭroparlamentanojn.

En 2006 okazis notinda lingvopolitika konferenco en Bratislavo (Slovakio) kun la partopreno de esperantistoj kaj ŝtataj reprezentantoj de la regiono, kiu ebligis dialogon inter subtenantoj de esperanto kaj politikistoj. La finaj deklaroj atingis ankaŭ aliajn politikistojn de V4 landoj dank'al la slovaka ĉefministro Ĉaplovic.

En Hungario okazas regule informado de eŭroparlamentanoj kaj aliaj politikistoj pri lingvaj problemoj kaj esperanto (vd retpaĝo <http://vilagnyelv.tripod.com/>), kiu pliintensiĝis dum la hungara prezidanteco (unua duono de 2011), aperis e-lingvaj kaj esperanto-rilataj alparoloj sur la oficialaj retpaĝoj. La teksto de Eŭropa konstitucio estis esperantigita jam pli frue.

6.2. Politika aktiveco

EDE (Eŭropo – Demokratio – Esperanto) estas partio, registrita en Francio kaj Germanio kaj startante en la eŭropaj elektoj. Dum la lastaj elektoj en 2009 la Nobel-premiito, Reinhardt Selten estis ĝia kandidato en Germanio. Kvankam ilia programo fokusiĝas al la lingvaj problemoj, ilia agado alvokas la atenton al esperanto. Ankaŭ en aliaj landoj jam formiĝas sekcioj kiel en Hungario kaj Pollando.

7. Konkludoj

Esplorante esperanton per la kategorioj de lingvoplanado en Mez-Orienta Eŭropo, la situacio aspektas tiel:

Korpus-planado okazas dum la scienca traktado de la lingvo en universitataj medioj kaj pretigo de vortaroj (en 1996 aperis la granda *Hungara-Esperanta vortaro*, diversaj eldonoj de granda *Pola-Esperanta vortaro*) kaj terminaroj (ekz. *Etvortaro pri Lingvo kaj Komunikado* en la angla-esperanta-hungara versio kaj en la germana-esperanta-pola versio), konferencoj kaj eldonaĵoj de *KAEST (Konferencoj pri Aplikado de Esperanto en Scienco kaj Tekniko)* en Ĉeĥio, ekde 2010 en Slovakio.

Status-planado okazas flanke de esperantistoj per lobiado, per proponoj al la Eŭropa Parlamento, per la informagado de EEU, sed nur skize pri la rolo de esperanto en la eŭropa komunikado (Tisljar eĉ atribuas al esperanto la diskutindan rolon de eŭropa identeco). Dum certa tempo funkciis oficejo de EEU en Bruselo, kiu povis pli atenti la lingvopolitikan agadon de EU kaj rimarki la lingvan diskriminacion. Kutime la proponoj estas neglektataj far la politikaj fortoj de la regiono. Kiel rekono de e-agado kalkuliĝas ekz. la rezultoj de la Bratislava konferenco (2006) aŭ la subteno

de la Pola Parlamento por UEA akiri la Nobel-premion por paco. Tamen la realaj fortoj de e-movado estas sufiĉe limigitaj (manko de granda nombro de fakuloj pri tradukado, instruado), elĉerpiĝas en la informado pri la lingva problemoj kaj esperanto mem, mankas ellaboritaj konkretaj planoj, temas prefere pri deziroj.

Menciindas ankaŭ la sinteno de la ekstera socio por esperanto, rimarkeblas antaŭjuĝoj por planlingvo (kiel Piron vortumas, sperteblas neŭrozo), senbaza kredo en la natureco de etnaj lingvoj, kiuj malhelpas la akcepton de planlingvo por komuna lingvo malgraŭ la ekonomia avantaĝo – tiel vidas ankaŭ Grin en sia raporto (2005).

Akir-planado okazas iom senefike – ne eblas pli atingi pro la senhalta antaŭpuŝiĝo de la angla, kvankam e-o multe utilis kiel unua lingvo pro ĝia propedeŭtika valoro. Eĉ la atingitaj rajtoj ne certigas sufiĉe da lernantoj en lernejoj (kiel en Hungario), ĉar la socio preferas elekti la solvon, kiu donas nun pli grandan profiton. La statuso de esperanto en la lingvoinstruado estas speciala en Hungario, ankaŭ la unueca eŭropa lingvoekzamensistemo pri esperanto disvastiĝas kun el hungara centro. UAM daŭre proponas siajn interlingvistikajn kursojn ankaŭ kun specialiĝo pri instruado de e-o.

La manko de politika kaj ekonomia forto malantaŭ Esperanto sentigas sian efikon. Tamen ĝi restas alternativa ilo por egalrajta kaj kostesfika komunikado en la tereno de amikaj rilatoj, interkulturaj interŝanĝoj. Se estus politika interkonsento ĝi povus plenumi pli efikan rolon en pli ekonomia maniero ol la nuna internacia komunikado. Reinvert alvokas (en tiu ĉi volumo) al la ellaboro de komuna ekstera lingvopolitiko en la regiono – konsilindas tie konsideri la ŝancojn de esperanto.

BIBLIOGRAFIO

- Ammon, Ulrich 2001 (ed): *The Dominance of English as a Language of Science. Effects on Other Languages and Language Communities*. Berlin: de Gruyter.
- Blanke, Detlev 2001: Plansprachen und europäische Sprachenpolitik. In: *Sprachenpolitik in Europa*. Interlinguistische Informationen. Beiheft 6. Berlin: Gesellschaft für Interlinguistik e.V. 85–105. <http://plansprachen.de/blanke.html>
- Corsetti, Renato: The Rationale of the *Springboard* Project http://www.springboard2languages.org/documents/springboard_rationale.pdf.
- Fiedler, Sabine 2007: Lingua-franca-Kommunikation: Eine vergleichende Studie Englisch – Esperanto. In: Blanke, Detlev – Scharnhorst, Jürgen (Hrsg.): *Sprachenpolitik und Sprachkultur*. Frankfurt/M.: Peter Lang, 179–204.
- Fiedler, S. 2010: Approaches to fair linguistic communication. *European Journal of Language Policy* 2(1): 1–22.
- Frank, Helmar & Lobin, Günther 1998: *Sprachorientierungsunterricht*. München: Akademia Libroservo
- Grin, François 2005: *L'enseignement des langues étrangères comme politique publique*. <http://www.uea.org/vikio/Grin> ; <http://enotero.free.fr/rapportgrin.doc>, Letter to parliamentarians: <http://en.nitobe.info/ar/kampanjoj/grin-letero.php>.
- Haszpra, Ottó 2002: La natura ŝarĝo de la lingvolernado kaj ties radikala kosto de la mapliigo
- Koutny, Ilona 2004: Komunikacja międzykulturowa w Europie: angielski i esperanto jako alternatywne środki komunikacji. In: B. Gorińska-Bittner (red.): *Inna (?) Europa*. 2004. Poznań: Akademia Rolnicza. 73–95.

- Lindstedt, Jouko 2009: Esperanto – an East European contact languages? In: *Die Europäizität der Slawia oder die Slawizität Europas: Ein Beitrag der kultur- und sprachrelativistischen Linguistik*. München & Berlin: Otto Sagner. 125–134. (Studies in language and culture in Central and Eastern Europe).
- Lingua Franca: Chimera or Reality?* 2011. “Studies on translation and multilingualism”. European Commission, Directorate General for Translation http://ec.europa.eu/dgs/translation/publications/studies/lingua_franca_en.pdf.
- Montagut, Abel: The Contribution of the International Language Esperanto towards Linguistic Diversity. http://nitobe.info/ld/dokumentujo/dokumentoj/nc_dokumento-27-am_linguistic_diversity_en.pdf.
- Phillipson, Robert 2003: *English-only Europe? Challenging language policy*. London & New York: Routledge. Esperante: 2004: *Ĉu nur-angla Eŭropo. Defio al lingva politiko*. Rotterdam: UEA.
- Phillipson, Robert 2010: The EU and languages: diversity in what unity? In: A.L. Kjaer & S. Adamo (eds): *Linguistic diversity and European Democracy*. Farnham: Ashgate. 57–74.
- Piron, Claude 1994: *Le défi des langues — Du gâchis au bon sens*. Paris: L’Harmattan.
- Piron, Claude: Psychological Aspects of the World Language Problem and of Esperanto. <http://claude-piron.free.fr/articlesenanglais/psychologicalaspects.htm>.
- Smidéliusz, Katalin 1995: La propedeŭtika valoro konkrete ‘The propaedeutic value in practice’. In: *Internacia Pedagogia Revuo* 1995/2: 4–12. <http://ilei.info/ipr/smide'liusz.htm>.
- Velitchkova, Ana 2010: *Cosmopolitan Priming for Change: Transnational Social Movements in Communist Eastern Europe*. MA Thesis. University of Notre Dame. <http://www.nd.edu/~avelitch/Velitchkova2010EasternEuropeEsperantoTransitions.pdf>.
- Wood, Richard 1979: A Voluntary Non-Ethnic, Non-Territorial Speech Community. In: Mackey, W.F. & Ormstein, J. (eds): *Sociolinguistic Studies in Language Contact*. New York: Mouton de Gruyter.